

Luisterend langzij

In het voorjaar van 2017 reisde ik ons land af voor gesprekken met 29 vroegere medestudenten uit Delft. Zo'n 40 jaar eerder had ik hen leren kennen en ik was benieuwd hoe ieders route door het leven eruit zag. Als leidraad benutten we 11 vragen zoals: Welke invloed had je zelf op je levensloop? Wat zie je in deze tijd voor je liggen? Hoe ga je verder? Over keuzes maken had ik 3 beelden bedacht, die ik steeds vertellend inbracht.

Beknopt samengevat komt dat neer op:

<i>Het leven is als...</i>	hulpmiddel?
... een kanotocht op een rivier, stroomafwaarts	- peddel
... een trektocht door de bergen	- kaart
... een survivaltocht in het oerwoud	- kapmes

Deze metaforen hebben een aanleiding en achtergrond, dus dat lichtte ik natuurlijk toe. En na elke ontmoeting mailde ik ieder hierover een A4-tje met de titel: **Trekken door de tijd** (zie daarvoor www.anderz.info/99.pdf).

Geboeid door persoonlijke levensgeschiedenissen

Nu heeft dit onderzoek de afgelopen jaren niet stil gestaan; ook beperkte ik het niet tot mannelijke ingenieurs zo rond hun 60^e. Het blijft boeiend als iemand zijn/haar levensverhaal vertelt. Dus ga ik ermee door en inmiddels heb ik 3 kaarten bij om de beeldspraak dichterbij te krijgen. Deze week ordende ik alle opgedane ervaring en werd aangenaam verrast! De procentuele verdeling over die 3 beelden is namelijk heel robuust. De afgelopen 7 jaar zorgden 108 gesprekspartners voor dit totaal onverwachte overzicht:

Bijna de helft van de geïnterviewden kiest dus de bergtochtmetafoor en zegt nagenoeg altijd doelbewust de eigen route in het leven uit te stippelen...

Een iets kleiner percentage beleeft het leven als meegenomen worden op een stroom die er al is. Bij een vertakking van de rivier peddel je dan in de richting van jouw voorkeur...

Een minderheid van 6 procent ervaart het bestaan als continu oriënteren. In het onoverzichtelijke oerwoud van vragen en onbekende factoren moet je steeds een weggetje kappen om vooruit te komen...

Over alle drie valt uiteraard nogal wat meer te zeggen, maar ik beperk me hier tot één belangrijke conclusie: vanaf nu is het oppassen geblazen!

Wat bedoel ik? Met opzet typte ik in bovenstaand kopje dat 'persoonlijke' cursief. Want ik probeer het unieke van ieders levensverhaal op het spoor komen. Nu wijst de tabel op een valkuil. Immers, als je voor het eerst iemand hoort over

	rivier	bergen	oerwoud	totaal
ex-Delft	13	14	2	29
%	45%	48%	7%	
2017-2023	48	53	7	108
%	44%	49%	6%	

16 illustraties over de menselijke levensloop

In een grafische weergave wordt vaak op de horizontale as het verloop van de tijd aangegeven. Op de verticale as staat dan een aspect van de persoonlijke ontwikkeling dat in de loop van het leven wijzigt. Tot nu toe heb ik deze 16 illustraties opgenomen en beschreven op de website:

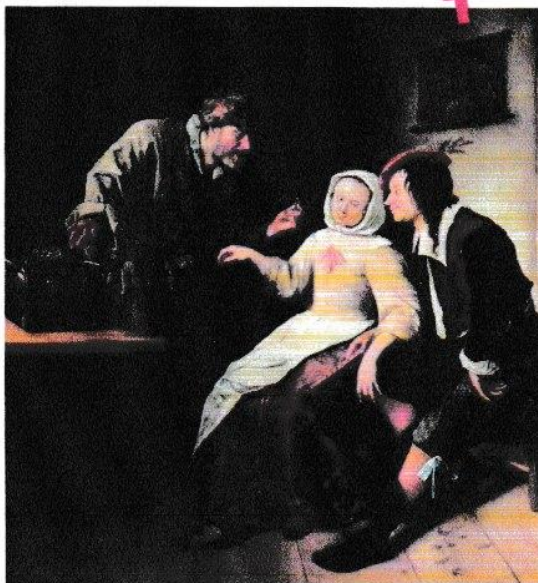
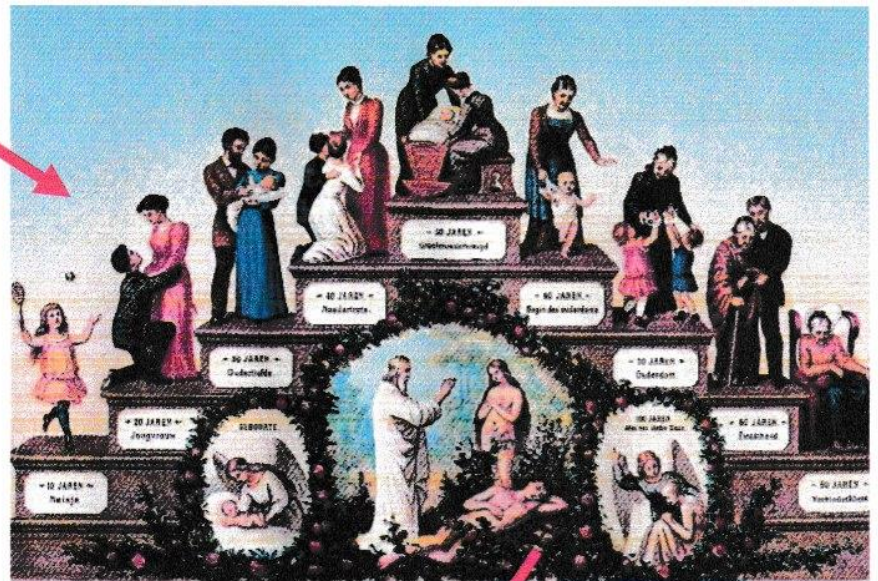
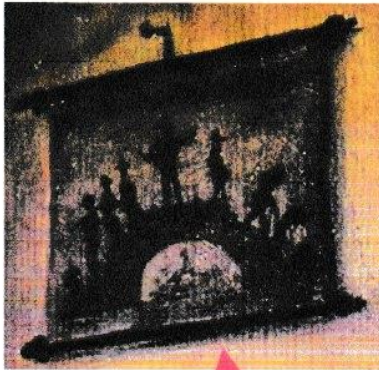
- [20](#) veranderen van levensstructuur
- [41](#) 3 invloeden op de levensloop
- [51](#) individuele beleving van levensfasen
- [65](#) aandeel in maatschappelijke prestaties
- [69](#) ontwikkelen door 5 geboortes
- [70](#) persoon-in-wording in 8 stadia
- [75](#) levensfasen: cyclisch of spiraalvormig
- [85](#) financiële waarde als man of vrouw
- [87](#) autobiografische herinneringen
- [97](#) eenzaamheid of sociale verbondenheid
- [100](#) aandeel in de samenleving
- [105](#) mate van tevredenheid
- [108](#) te verwachten levensduur
- [116](#) veranderen van lichaamslengte
- [180](#) voortgaande ontwikkeling als geboorteling
- [181](#) (dis)continuïteit in de levensloop

Het blauwe getal wijst naar het *In beweging*-artikel waarin de illustratie en toelichting wordt gegeven. Zo lees je bijv. meer over de levensstructuur in www.anderz.info/20.pdf.

over zijn of haar gang door het leven, dan denk je soms parallellen te zien met wat een eerdere gesprekspartner ooit vertelde. Dat is tricky, want zo loop je het risico alvast in te vullen wat er verder kan komen. Ongemerkt wordt dan het eigene van de verteller 'geperst' in een verklaringsmodel dat jij in je achterhoofd hebt. Nou, dát helpt bepaald niet. Want het gaat om *zijn* of *haar* werkelijkheid, niet om een model of beeldspraak, hoe goed bedoeld ook. Kortom, ik keer terug naar mijn oorspronkelijk uitgangspunt in 2017 en dat was: Belangstellend luisteren en uitnodigend doorvragen. Komende gesprekken start ik dus niet met mijn illustraties, maar probeer ik des te beter oog en oor te hebben voor de ander. Tegelijk investeer ik extra in mijn verzameling levensloopfoto's, -cartoons, -grafieken en ander visueel materiaal. Daar is alle reden voor, want de afgelopen week deed ik namelijk nog een heel andere ontdekking. Om dat uit te leggen nodig ik je uit om even met me onder te duiken in 450 jaar kunstgeschiedenis. De levenstrap - de oudste illustratie over de levensloop - zorgt voor een verrassing: die trap lijkt te evolueren!

Van burgerlijk moralisme bij Jan Steen...

Rond 1660 schilderde Jan Steen een paneel met de cryptische naam: 'Dat ghy zoekt, seek ick mee'. Om de aandacht te bepalen bij drie personen in dit schilderij druk ik alleen dat deel van het schilderij af. Een wat kromme, oudere man toont de jonge vrouw een ring, terwijl zijn rechterhand wijst naar de geopende geldkist op tafel. Zij kijkt weg, terwijl haar arm duidelijk rust op het been van de jonge kerel naast haar. Waar gaat dit over? Doet de oude man een huwelijksaanzoek, terwijl zij al bezet is? Of is dit een *indecent proposal* en bedingt hij een vergoeding voor de seksuele escapade waar hij op uit is? Zoals wel vaker heeft Steen een verhaal binnen zijn verhaal. Hier is dat de prent van de levenstrap aan de muur. Dat was een veel gebruikt beeld in de Gouden Eeuw. De vage contouren zijn te zien van 9 personen op even zovele traptreden. Het idee daarachter? Ieder mens begint aan een opgaande beweging in het leven, waarna de afdaling inzet. Toch was de boodschap niet: zo gaat dat nu eenmaal. Nee, zo hóórt het te gaan. Die moraliserende strekking is in de leeftijdstrap van de vrouw overduidelijk. Als een vrouw in de 20 is, gaat een leeftijdsgenoot voor haar door de knieën. Als dertiger zorgt zij dan voor hun gezin. Haar verdere leven staat volledig in het teken van de moeder- en oma-rol. Het 'Begin des ouderdoms' start bij 60 en mocht ze de 90 halen dan is het 'Verkinschheid'. De burgerlijke moraal was helder: Gelijk bij gelijk. Oud huwt niet met jong. Liefde en erotiek hoort bij de jeugd. Ouderen hebben af te zien van geldzucht en vleselijke lusten. Ongelijke liefde? Betaalde seks? Allebei *not done*.

... naar individuele beleving bij Niels Bongers

In de recente zwart-wit-tekening van Niels Bongers is de keurig symmetrische boogbrug verdwenen en ontbreekt elk spoor van normativiteit. Ook gaan in dezelfde leeftijdsfase man en vrouw lang niet altijd gelijk op. Individuele verschillen overheersen. De tijd wordt zoals altijd horizontaal van links naar rechts uitgezet, maar ondanks de inmiddels langere levensduur zijn er nauwelijks aanwijzingen over de ouderdom. Op de verticale as is de te bereiken maatschappelijke status volledig vervangen door ieders persoonlijke geluksbeleving. Is dit onze tijdgeest? Niemand iets voorschrijven, uitsluitend momentopnames vastleggen?

Het is mij te mager. De ander opsluiten in een model? Nee, dat niet. Maar enkel observeren van iemands welzijn? Toch ook onvoldoende. Hoe de persoon keuzes maakt in de loop van zijn leven en welke waarden daarbij doorslaggevend zijn, dát is pas interessant! Ik ga gewoon verder met luisterend langs zij komen.